Het oude Mekka verloedert

Architect Angawi probeert monumenten te redden van het bedevaartgeweld

Het Mekka van de profeet verdwijnt. Oude panden moeten plaatsmaken voor commerciële projecten. Dat dit afgoderij voorkomt, is een drogreden, vindt architect Sami Angawi.

Door Dorrit van Dalen

LEIDEN, 22 FEBR. Mekka, de heilige stad van de islam, wordt vernietigd, net zoals boeddhabeelden in Afghanistan werden opgeblazen. De architect Sami Angawi werd in Mekka geboren en probeert al dertig jaar om traditionele gebouwen en historische plekken in de stad te beschermen. Tevergeefs.

„Nu is het vrijwel te laat. In de afgelopen decennia is meer dan 95 procent van de oude gebouwen vernietigd. In de plaats kwamen parkeergarages, wegen en torenhoge hotels. Bouwsels zonder enig oog voor onze eigen tradities of stijlen, noch voor de verhoudingen van het landschap en de bergen rondom de stad.”

De *ka'aba*, het heiligdom met de zwarte steen, en het plein waar het hoogtepunt van de jaarlijkse bedevaart plaatsvindt, worden overschaduwd door torenflats met lichtreclames. Op de plek van het huis van de eerste vrouw van de profeet Mohammed, Khadija, staan publieke toiletten.

Angawi, die een architectenbureau heeft in Jeddah, studeerde in Texas en Stuttgart en promoveerde aan de University of London. Vorige week hield hij in Leiden de derde Snouck Hurgronje-lezing. In zijn dure traditionele kleding is hij een bezienswaardigheid in de espressobar waar hij zijn verhaal toelicht.

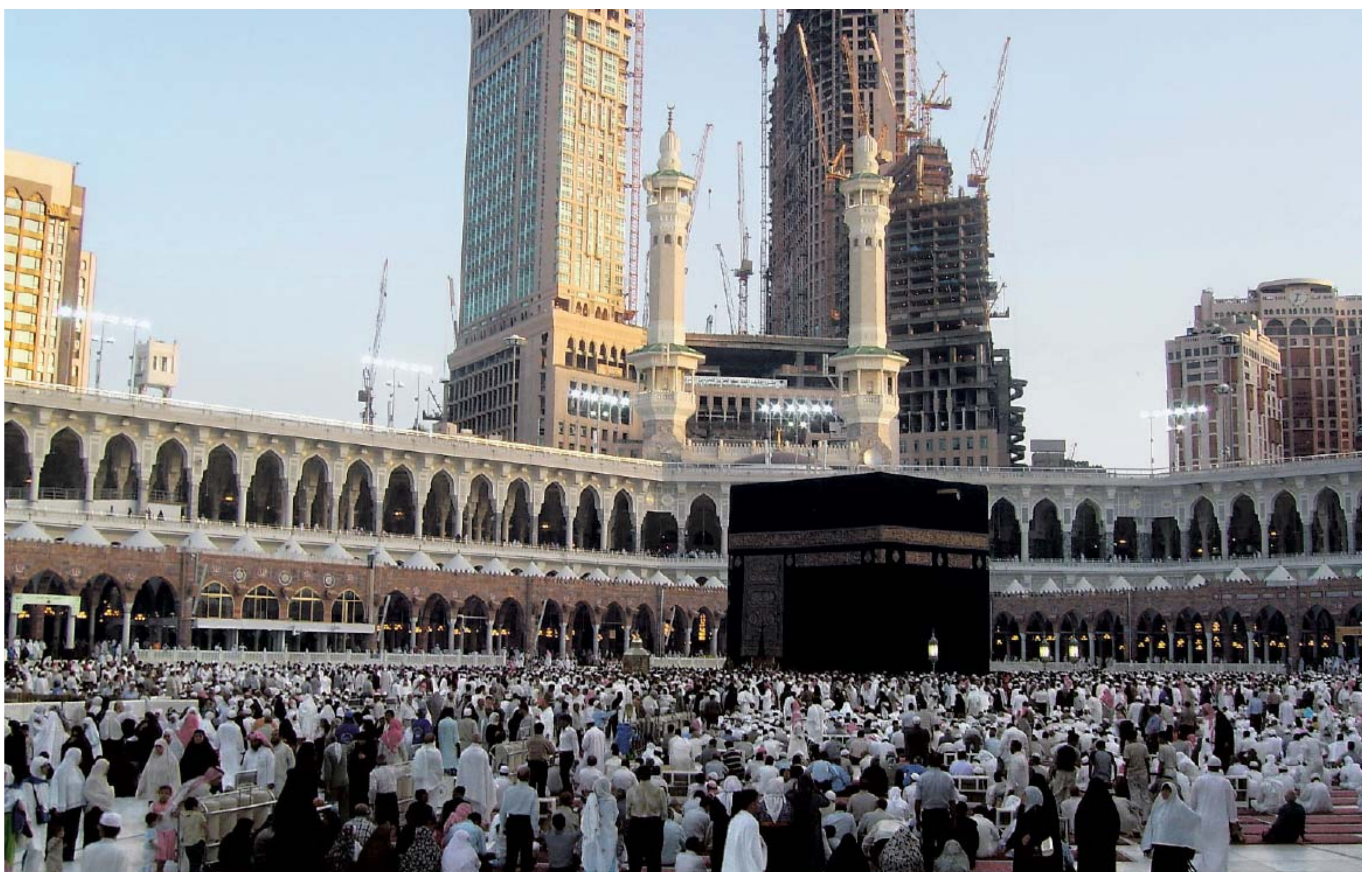
Waarom wordt het oude Mekka vernietigd?

„Volgens de overheid en de religieuze autoriteiten om ruimte te bieden aan de pelgrims en om te voorkomen dat 'veelgoderij' (*shirk*) opbloeit rondom bouwwerken uit de tijd van de profeet. Maar dat zijn drogredenen. Natuurlijk, het aantal pelgrims groeit. Jaarlijks komen er zo'n 3 miljoen en elk jaar vallen er slachtoffers wanneer mensen onder de voet gelopen worden. De regering en kranten hebben het over 'het probleem van de pelgrims'.

„Toch zijn niet pelgrims of hun aantal het probleem, maar de manier waarop je ze wilt ontvangen. Ik kom uit de Hasjemitische familie (de Hasjemieten gelden als afstammelingen van de profeet Mohammed, red.) Het is al eeuwen onze plicht om de pelgrims te dienen. Mekka moet hun ruimte bieden en dat kan als je het private autogebruik beperkt, openbaar vervoer uitbreidt, lopen aanmoedigt en het centrum niet volbouwt met hotelsuites met uitzicht op de ka'aba voor de rijkste bezoekers. Ik heb jaren geleden al een openbaar vervoerplan voorgesteld, maar dat is niet opgepakt.”

Saoedi-Arabië heeft een wet voor de bescherming van oudheden, maar juist in Mekka en Medina, de andere heilige stad in het land, geldt die wet niet. De religieuze autoriteiten (wahhabieten) zijn bang dat plaatsen als het graf van de tweede vrouw van de profeet of de huizen van Khadija en kleinzoon Ali Oraid, die Angawi in de jaren tachtig opgroef, bedevaartplaatsen worden, waar zij aanbeden worden naast God. „Dat is een verkeerde interpretatie”, zegt Angawi. „Op zulke plekken wordt gebeden, maar de familieleden van de profeet worden niet aanbeden. Waar het de overheid en de projectontwikkelaars met hun bulldozers meestal om te doen is, is de geur van geld. Vooral in de jaren zeventig ging het hard. Er werd zo snel gebouwd als de olie uit de grond kwam. Het geld moest besteed worden. Nu is er nog een handvol plaatsen waar je verschillende lagen van constructie terugvindt, tot aan de tijd van de profeet. Ik zeg niet waar, want ik hoop dat ze onaangetast blijven tot de tijd aanbreekt dat we ze behoorlijk kunnen conserveren.”

De Grote Moskee in Mekka, anno 1910 (boven) en nu. (Foto's www.islamicmanuscripts.info)

Als vrijwel alle historische gebouwen weg zijn, waarom blijft u dan pleiten voor zorgvuldiger stadsplanning?

„Mekka heeft niet alleen historische waarde, maar ook een spirituele. De stad is het hart van de islamitische wereld, die veel mensen zorgen baart. Als in Mekka geen evenwicht wordt gevonden tussen geschiedenis en de moderne tijd, tussen traditie en vernieuwing, dan is dat slecht voor het evenwicht in de hele islamitische wereld, en dus voor ook voor de relatie met het Westen. Ik ben jaloers op de manier waarop in Nederland moderne steden zijn ontwikkeld met respect voor de geschiedenis. In Mekka zie je een vorm van extremisme in de architectuur. Zelfs de geboorteplaats van de profeet wordt bedreigd.”

Is architectuur eigenlijk niet een metafoor voor u?

„Ja. Ik wil niet in politieke termen praten, ik praat over gebouwen. We kunnen waarschijnlijk niet tegenhouden dat de laatste fysieke resten van het oude Mekka ook vernietigd worden. Maar dan nog is er wel iets te redden. Dan moeten we de betekenis van Mekka bewaren, de continuïteit van de profeet tot aan toekomstige generaties veilig stellen. Daarom ga ik nu proberen samenwerking te organiseren tussen onderzoekers in Europa en in de Arabische wereld. In bibliotheken in Leiden, in Duitsland en elders worden teksten, kaarten, tekeningen en foto's van Mekka bewaard. Als we daar de verhalen aan willen toevoegen van mensen die nog iets van het historische Mekka hebben gezien, dan moeten we snel zijn. Ik zou willen dat er een internationale inspanning kwam om de komende tien jaar Mekka en Medina intensief te bestuderen.”

Sami Angawi